

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Philippi Clüveri[i] Germaniæ Antiquæ Libri tres

Clüver, Philipp

Lugduni Batavorum, 1631

Cap. XVII. De Vbiis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-44541

- Omnem hanc ripam accolunt Germani, Svevi dicti, virtute atque multitudine ceteros prestantes. protinusque, quæ ad rem nostram pertinent, subjicit: τ' φ' ὧν οἱ ἐξελαινώμενοι κατιφύζον εἰς τὴν ἐν τῷ ῥ' ῥ' ῥ' ῥ'. hoc est; *A quibus pulsi confugerunt in citeriorem Rheni ripam.* Pulsos, ait, à Svevis confugisse cis Rhenum. quinam igitur illi pulsi? Certè nulli alii, nisi *Vbii*, quibus perpetuum cum Svevis istis bellum. proinde etiam vocabulum hoc οὐβίος in Strabonis exemplaribus ante vocem ἐξελαινώμενοι interiisse censeo. Atque huc referendum, quod paullo antè ex eodem auctore citavi; Agrippam Vbios ἐκὸς ῥ' ῥ' traduxisse; id est, *haud invitos, sed cupientis.* videlicet, quia à Cattis premebantur, sive etiam pellebantur, auxilium à Romanis, vel etiam, uti in eorum provinciam Galliam transire sibi liceret, petierunt.
- 10 Transgressos recepit in fidem M. Vipsianus Agrippa, Consul Romanus, bellum tum temporis in Galliâ gerens: quod disertissimis testantur verbis Strabo ac Tacitus, ut modò relatum; & Dio, lib. XLVIII, ita de Augusto narrans: Αὐτὸς μὲν ἐφορῶν Ἐλελίτων πῦρά τε καὶ πᾶσι τὰ τε ἐν τῇ Γαλιᾷ, Ἐτὰ ἐν τῇ Γαλιᾷ. κίνησις γὰρ ἦν παρ' αὐτοῖς ἐγένετο. τῷ δ' Ἀγρίππῳ ἔναυτικῶν ἐπιχειρήσεων. τὰς γὰρ Γαλάτας αὐτὸν τὰς νεωτέραις πολεμικαῖς ἐπιχειρήσεσιν, ὅτε περὶ Ἐπὶ τῷ ῥ' ῥ' ῥ' ῥ' δὲ ῥ' ῥ' ῥ' ῥ' πλείω δέσθη, μετέπειθε. Hoc est: *Cæsar hac, & reliqua omnia, quæ & in Italiâ, & in Galliâ fiebant, inspiciebat; atque uti fierent, mandabat. nam in Galliâ quoque rebellio facta erat. Agrippa autem rei navalis adparandæ negotium dederat; quem à Galliâ, bellum contra Gallos rebellanteis gerentem, accersiverat. qui etiam secundus inter Romanos Rhenum cum armis transivit.* Et mox de eodem Agrippâ: τ' πῦρ δὲ μετὰ Λακίᾳ Γαλιᾷ.
- 20 *Consul is erat cum L. Gallo.* Nempe M. Agrippa, quum bellum contra Gallos, haud dubiè Belgas, in Galliâ gereret, provinciamque rebellantem ad obsequium redigeret; eâ occasione Rhenum ponte exercitum transduxit. transivit autem eâdem de causâ, quâ Iul. Cæsar, xviii ante eum annis, Cn. Pompejo, M. Crasso Coss. transiverat: nempe, quia *Vbii magnoperè orabant, ut sibi auxilium ferret; quòd graviter ab Svevis premerentur.* Quum igitur auxilium iis in hostili solo aliter ferri haud posse videret; ponte factò, Rhenum transiit in provinciam pacatam, haud invitos. Annus hic fuit ab urbe condita MCCXXVI; ante natum Iesum xxxv. Causa igitur Vbii transgrediundi fuit; quia à Cattis pellebantur: transducendi Romanis; uti ceu custodes Romanæ ripæ reliquos Transrhennanos Rheni transgressu, & in provinciam Romanorum Galliam excursu arcerent.
- 30 Ceterum quâ Rheni parte ponte factò traducti fuerint, planè incertum est. Super ipsam Rheni ripam locatos fuisse, testem supra audivimus Tacitum, Plinius lib. IV, cap. XVII: *Rhenum autem accolentes Germania gentium, in eadem provinciâ, Nemetes, Triboci, Vangiones: hinc Vbii, Colonia Agrippinensis, Gugerni, Batavi.* Agros heic acceperunt eisdem, qui antè fuerunt Condruforum; & infra hos Eburonum Menapiorumque finium partem. Fineis igitur eis circumscribo istos: Ab ortu solis, Rhenum amnem quo contra Cattos, pulfores suos, protegebantur; quos in antiquas eorum sedes immigrasse, suo loco reddam. ab septemtrionibus lineam, à Roræ Mosæque confluentibus ad Rhenum & opidum *Ordinigen* ductam; quâ primùm ab Menapiis, mox à Gugernis, huc translatis, separabantur. ab occasu ipsum amnem Roram, à conflente ejus ad opidum usque *Nider*
- 40 *Heymbach*; quo primùm ab iisdem Menapiis, & Eburonibus, mox verò ab Sunicis, huc transductis, dirimebantur: à dicto deinde opido, lineâ ad opidum usque *Kerpent*, ab iisdem Eburonibus & Condruis arcebantur; qui postea, unâ cum Cæræsis, Segnis, ac Pæmanis, dicti fuere Tungri. à meridie Abrincâ amne à Treveris submoti fuerunt. Majo-res agrorum fineis non adscribo; quia juxta eos, inter Mosam & Roram, *Sunici*, inter Mosam & Rhenum *Gugerni*, cetera millia hominum locanda erunt. nec minores facio; quia magna fuisse eorum trans Rhenum & amplam civitatem, auctorem habemus Cæsarem. Ex Treverorum agro nihil eos accepisse, eo satis probatur, quòd vetus Treverorum opidum *Antennacum* posterioribus etiam sæculis superiori Germaniæ ac Maguntiacensi ducatu adscriptum fuit: teste Notitiâ imperii.
- 50 Regiones nunc sternuntur intra dictos Vbiorum fineis istæ: Iuliensis ducatus pars maxima, dextram Roræ ripam contingens: Colonienfis episcopatus ferè totus.
- Caput gentis fuit, quod sine proprio vocabulo VBIORUM OPIDUM adpellavit auctor noster, annal. lib. I, & XII, scilicet, quia unum id Vbii initio fuit opidum: quâ ratione *Bataavorum* quoque *opidum* memoratur sine proprio nomine, eidem auctori, historiar. lib. V. Conditum illud videri potest statim ac Vbii Rhenum transgressi; id est, anno ante natum Iesum xxxv. In Augusti certè principatu exstructum fuit. nam sub exitum ejus memoratur à Tacito, dicto annal. lib. I. Deinde, quum longo *fidei experimento* Vbii *meruissent*, veterani eò coloniaque, jussu Juliæ Agrippinæ, Germanici filix, Claudii uxoris,

uxoris, deducta est: C. Antistio, M. Suilio COSS., anno à nato Iesu L; LXXXV annis post, quàm ipsi Vbii Rhenum transducti: Hinc COLONIA AGRIPPINENSIS adpellari cœpit. quod nomen referunt Plinius, loco supra dicto, & Tacitus historiar. lib. I, & IV. Eandem Tacitus, libro proximè dicto, vocat *Coloniã Agrippinensium*; quafi *Vbiorum coloniã*: quia ipsi Vbii postmodum, è coloniã cognomine, AGRIPPINENSES dicti; ut auctor est idem Tacitus eodem libro: *Acta utrobique præda. infestius in Vbiis; quòd gens Germanicæ originis, ejuratã patriã, Romanorum nomine Agrippinenses se vocarent.* & libro de Germaniã: *Vbii quidem, quamquã Romana colonia esse meruerint, ac libentius Agrippinenses, conditoris sui nomine, vocentur; origine non erubescunt.* Apud Ptolemæum urbs cognomine tantum adpellatur *Ἀγριππινώσις*. ipso coloniã vocabulo forsitan interito. Eadem ipso vocabulo 10 Agrippinã, conditricis suã, nuncupata est COLONIA AGRIPPINA VBIORUM; ut duo testantur nummi, alter Claudii, Vitellii alter. eadem postea, sine Vbiorum vocabulo, COLONIA AGRIPPINA adpellata; ut bis habet Antoninus in itinerario. item postea uno vocabulo AGRIPPINA; ut est apud eundem Antoninum, & in tabulã itinerariã, & item apud Marcellinum lib. XV, & XVI; & apud Aethicum in cosmographiã; item apud Zosimum, lib. I. eadem denique nudè vocitata est COLONIA; ut refert idem Antoninus, & item Marcellinus lib. XVI. quod certè nomen Germanis magis usitatum fuisse putat, quàm cognomen *Agrippinensis*, sive *Agrippina*: siquidem idem nomen hodiè que dicitur, vocaturque urbs vulgò *Cölen*. Maxima est nunc omnium Germanicarum, tam cis quàm trans Rhenum. ad quod fastigium non *χθῆς ἢ πῶλον*, quòd dicitur, pervenit: sed jam 20 inde à primordio sui, quum nullæ dum essent in Transrhenanã Germaniã urbes, nulla que opida, hæc in Cisthenanã, ut omnium prima, sic fuit amplissima. unde Zosimus, lib. I, vocat eam *Ἀγριππινῶν πῶλον Πικρῆδῶν τῶν Ρῶν μεγίστων*: id est, *Agrippinam, urbem Rheno adjacentem maximam.* & Marcellinus lib. XV, *secunda Germania*, id est, inferioris, *urbem magni nominis*: & lib. XVI, *urbem munitissimam*. Ducatum inferioris Germaniã ab hac cognominatum fuisse *Agrippinensem*; quemadmodum superioris Germaniã ducatus ab Magontiaci *Magontiacensis*; haud dubium est. Firmat haud parum hanc sententiam libellus provinciarum civitatumque Galliarum, his verbis: *Provincia Germania secunda: Metropolis civitas Agrippinensium; hoc est, Colonia.* De cetero, castella Romanos in ulteriore etiam 30 Rheni ripã erexisse, ad custodiendos ponteis, & impediendas Germanorum in Galliam inruptiones, infra, lib. III, pluribus patebit locis. Idem ad Agrippinensium fuisse factum Coloniam, docuit quondam tabula lapidea, in vico *Duitsch*, sive *Teutsch*, ex adverso Coloniam, reperta: quæ, teste Ruperto, hujus loci ante cccc amplius annos abbate, narrabat, *Divitense munimentum, in terrã Francorum, ab Imp. Cas. M. Fl. Val. Constantino, pro militibus, illic in tutelam Galliarum collocandis, esse erectum.* Atque ab hoc loco milites nominantur *Notitiã imperii*, & Marcellino, lib. XXVI, & XXVII, *Divitenses*, conjuncti ubique Tungris, sive Tungritanis. Vocabulum huic munimento haud dubiè è situ loci quæsitum; quia extra Galliã provinciam in Germanicã ripã positum. unde Celtico vocabulo, variantibus dialectis, dictum *Teutisch*, & *Duitsch*: quemadmodum, qui aliis erat *Teuto*, Rheni adcolis dicebatur *Tuito*; de quo supra, lib. I, cap. IX, plura disserui. Sed *Divitense muni-* 40 *mentum* jam extra Vbiorum finis ad Germaniam & Francorum solum pertinuit.

Proximus antiquitate, post Agrippinensium coloniã, memoratur Tacito in Vbiis locus, cui nomen *ARA VBIORUM*. Annal. lib. I, seditionem Germaniciani exercitus apud Rhenum referens: *Interea legati, inquit, ab senatu egressi, jam apud Aram Vbiorum Germanicum adeunt. dua ibi legiones, Prima & Vicesima, veteranique nuper missi, sub vexillo hiemabant.* Hunc esse eundem, qui postea *BONNA* dictus, alii quoque ante me rectè opinati sunt viri docti; à quibus Lipsius quidem dissentit: ego verò certis etiam probare rationibus argumentisque firmis conabor. Florus igitur, uti sæpè antè relatam, lib. III, cap. XII, de Drusi, Germanici patris, rebus in Germaniã gestis loquens: *In tutelam, inquit, provinciarum, presidia atque custodias ubique disposuit; per Mosam flumen, per Albim, per Visurgim. nam* 50 *per Rheni quidem ripam quinquaginta amplius castella direxit: Bonnam & Magontiacum pontibus junxit, classibusque firmavit.* Nostri sæculi homines falsò *Bononiam* hæc legere & *Gesoriacum*, supra ad Magontiacum notavi. *Bonnam* neque Tacitus, neque alius quisquam memorat auctor, sub Augusti, Tiberii, Caligulæ, Claudiive tempora: unde, nullum id dum extitisse nomen, conijcere licet. apud Bonnam tamen pontem struxisse Drusum, & classẽ locasse, adfirmat Florus. Pons certè nullã aliã de causã exstructus fuit, nisi uti exercitus traderetur in Germanos hosteis: nec sine exercitus castris custodiri potuit; multo verò minùs classis; quæ nullibi, nisi ubi castra exercitus, stationem habebat. Dux igitur

igitur quum fuerint classes, duoque pontes; duos quoque fuisse exercitus, certum est. Hinc noster, sub initium dicti libri; *Germanicum*, inquit, *Druso ortum*, VIII apud Rhenum legionibus imposuit. & postea: *Duo apud ripam Rheni exercitus erant. cui nomen superiori, sub C. Silio legato; inferiorem A. Caccina curabat.* XV fuisse in superiore exercitu legiones Magontiaci, jam antè demonstratum est. inferiorem quoque exercitum, pari legionum numero, in duas divisum fuisse æquas parteis, duoque hiberna, ibidem dixi. Duæ igitur legiones, *Prima & Vicesima, ad Aram Vbiorum* habuere hiberna: reliquæ duæ, *Quinta & Undevicesima, ad Vetera.* auctor noster eodem libro: *Sic compositis presentibus, hanc minor moles supererat, ob ferociam Quinta & Undevicesima legionum, sexagesimum apud lapidem (loco Vetera nomen est) hibernantium.* Vetera esse nunc *Santen*, Clivienſis ducatus opidum, infrà ostendetur. Ab hoc igitur, adverso flumine si progrediare, rectè post millia passuum LX incidet in *Bonnam*. unde quàm maximo manifestissimoque claret documento, *Bonnam* esse ipsam *Aram Vbiorum*. quo etiam facit id argumentum, quòd ad *Bonnam* castra habuisse Primam legionem auctor narrat, lib. IV historiarius; quam primo annali, ad *Aram Vbiorum* hibernasse, tradit. Primam igitur sui originem Romanis debet ducibus opidum *Bonnense*. Primus autem Romanorum castra heic fixisse videtur M. Vipsanius Agrippa; quum *Vbios* Rhenum ponte traduceret: anno ante nativitatem Christi xxxv. unde postea ceteri quoque Romanorum duces, quoties bellum ad Rhenum gesserunt, castra eodem posuere loco; ut in gente, cujus fidem inde jam ab *Julii Cæsaris* tempore satis experti fuerant. Nec ipsum Agrippam, quum XVIII annis post primam expeditionem, C. Sertio & Q. Lucretio Coss., id est, ante natum Christum anno XIX, contra Germanos, (haud dubiè *Sigambros & Cattsos*, opido *Bonnensi* conterminos) Galliam infestanteis, exercitum adduceret, ut auctor est *Dio* lib. LIV, locum hunc castris locandis neglexisse, credibile est. *Drusus* certè, VII annis post, hiberna heic habuit, ponte Rhenum clasſeque firmavit, circa annum ante natum Christum XII. etenim à M. Messalla & P. Sulpicii consulatu, ad usque consulatum C. Censorini & C. Afinii Galli, IV annorum spatio, IV in Germaniam expeditiones fecit; quartâ expeditione in eadem obiit. Ceterò juxta castra Agrippæ ara exstructa fuit, quæ *Vbiorum* dicta. ex aræ castrorumque celebritate natum deinde opidum *BONNA*. *Tacitus* libro prædicto, de militibus ad *Aram Vbiorum*: *Nocte concubiâ vexillum, in domo Germanici situm, flagitare occipiunt: concursuque ad januam facto, moliantur fores: extractum cubili Cæsarem, tradere vexillum, intento mortis metu, subigunt. mox vagi per vias, obvios habuere legatos, auditâ consternatione ad Germanicum tendentes. ingerunt contumelias; eadem parant: Planco maxime; quem dignitas fugâ impediverat. neque aliud periclitanti subsidium, quàm castra Primæ legionis. illic signa & aquilam amplexus, religione sese tutabatur. ac, ni aquilifer Calpurnius vim extremam arcuisset, rarum etiam inter hostes, legatus populi Romani, Romanis in castris, sanguine suo altaria deum commaculavisset. Luce demum, postquam dux, & miles, & facta noscebantur, ingressus castra Germanicus, per duci ad se Plancum imperat; recipisque in tribunal. In domo cubuit Germanicus: milites ad januam ejus concurrunt: Plancus, alter legatorum, ad eum tendens, quum inter milites tumultuanteis periclitaretur, in castra Primæ legionis perfugit: Germanicus ipse, luce exortâ, castra ingressus est. Vicus igitur jam tum propter castra fuit, pluribus viis ædificiisque constructus. atque in eo haud dubiè *Ara Vbiorum*. Sed age; quando hæc posita? & cui deorum? *Lipsius* Augusto Cæsari dicatam arbitratur; & quidem, *novo cæsari*. de quare longè seciùs ego sentio. Quid enim? vix ad Rheni ripam Augusti obitus auditus fuerat, quum legiones in seditiones agerentur; & jam ara ei posita? jamque castris inde cognomen? Vix credibile. Quin ne *Lugdunensis* quidem ara, ad *Rhodani* Ararisque confluentes, *novo cæsari*, id est, defuncto Augusto, posita fuit; sed XXI annis ante ejus excessum, *Iul. Antonio, Fab. Africano* Coss., ut auctor est *Svetonius* in *Claudio*: quod etiam *Dio* indicat lib. LIV; ubi *Gallos* festum solenne ad *aram Lugdunensem* celebrasse tradit, eodem anno, quo *Sigambri* bellum contra Romanos moverunt. quod quidem bellum ille, festumque ad *aram* celebratum, M. Messallâ & P. Sulpicio Coss. adseverat, id est, triennio antè, quàm erectam *aram* *Svetonius* tradit. At *Segimundum, Segestis, Cheruscorum* principis, filium, sacerdotem ad *Aram Vbiorum* creatum, jam tum rupisse vietas, profugum ad rebelles, refert *Tacitus* eodem annali, quum Germani *Transrhenani*, *Arminio* duce, à Romanis desciscentes *Varum* cum tribus legionibus occiderent; id est, quinquennio ante Augusti exitum. Falsa igitur est ista opinio *Lipsii*. Ego omnino ad Augustum pertinuisse *aram*, etiamnum dubito. quidpe *Druso*, in Germaniâ expeditione quartâ defuncto, *aram* posuisse militeis præſidiarios ad *Alisonem* castellum, & flumen *Luppianam*,*

Luppianam; aliamque eidem struxisse superioris Germaniæ exercitum, apud Magontiacum & Rheni ripam, supra ostensum est. unde colligere licebat, inferioris quoque Germaniæ exercitum, in Vbiis hibernantem, eidem posuisse, ceu duci suo, modò trans Rhenum defuncto, ad hiberna sua aram: quæ à regione, sive gente, in quâ sita, *Vbiorum ara* fuit dicta. Verùm tamen ex ipso hoc cognomine potius crediderim, ipsos Vbios Augustus eam posuisse. statim atque ejus jussu à Cattorum injuriis per Agrippam liberati, Rhenumque traducti fuere: idque eodem loco, ut antè dictum, quo Rhenum ponte transierant. Celebritas ejus postmodò tanta fuit, uti Germaniâ Rhenum inter Albimque pacatâ, Transrhenei quoque sacerdotii dignitatem ambierint, principum filii: in quibus Segimundum Cheruscum refert Tacitus, loco prædicto, ante cladem Varianam creatum.

Ceterùm castra, quæ antè *Ad Aaram Vbiorum* cognominabantur, postea *Bonnensia* dicta sunt; teste Tacito, historiarum lib. IV: *Dein pœnitentiâ, & arguentibus ipsis, qui suserant, tamquàm secuturus, scripsit Herennio Gallo, legionis Primæ legato, qui Bonnam obtinebat, ut arceret transitu Batavos. & mox: Batavi, cum castris Bonnensibus propinquarent, præmisere, qui Herennio Gallo mandata cohortium exponerent.* Nempe cognomento ex ipsius loci nominis mutatione tracto. Loci nomen unde quæsitum, haud facile dictum est. Prima ejus mentio, eaque frequens, exstat apud Tacitum, libro proximè dicto, sub exitum Neronis. Permisor, quod à Goltzio refertur ex Augusti nummo, COL. IULIA BONNA; quum opidum heic (licet nomen jam tum fuisse contendas) Augusti principatu fuerit nullum. nam si fuisset, haud facilè milites, in castris tumultuantes, nocte concubiâ, portis clausis irrumpere ad Germanicum potuissent: nec mentio opidi, multo minùs verò coloniæ, Tacito, vel in annalibus, vel in historiis, temerè neglecta fuisset; aut aliis etiam postea scriptoribus cunctis. Quàm autem veri est simile, voluisse Romanos, tam arcto terrarum spatio, duas locare colonias, Agrippinensem, ac Bonnensem? quum interim nulla aliàs in totâ Germaniâ citeriore. Certè nugæ sunt. nummum talem Goltzius si habuit; aut adulterinum fuisse existimo, aut lectu obscurum: in quo mente plus conjectaverit ipse, quàm oculis perspexerit. Ptolemæo quidpe princeps Caletarum in Galliâ est urbs *Βαυα* JULIOBONA; eademque & Antonino & tabulæ itinerariæ memorata, quam fortè JULIAM BONAM interdum vocitaram suspicor. Qui in Dione, lib. LVI, in narratione cladis Varianæ, τὰς πόλεις hujus ripæ, quas rectè priores interpretes verterunt *urbes*, interpretari malunt *colonias*; ipsi viderint, quo argumento id faciant. De cetero, falsa itidem sunt eorum testimonia, qui Bonnam ad Rhenum, aliquando dictam tradunt *Vernam*, & *Voconiam*, & *Briennonam*. quidpe quum jam inde à Neronis principatu eodem adpellata sit vocabulo, quo nunc etiam; quis credat, medio inter hæc sæculo aliud eam habuisse nomen? Sed opidum Neronis in principatu mœnibus clausum, an verò vicus etiamdum fuerit, planè incertum est. Post Tacitum, proximus auctorum, qui exstant, memorat Ptolemæus. post hunc Ammianus lib. XVIII; & Antoninus in itinerario, auctorque tabulæ itinerariæ. hi duo inter hanc & Agrippinam passuum tradunt millia XI, paululum aberrante numero; quum re verâ sint ultra XII.

Iter à *Coloniâ Agrippinâ* ad *Vetera* sic in itinerariis designatur:

Antonino;		Antonino;	Tabulæ;
<i>Colonia Agrippina</i>	leg.	<i>Colonia Agrippina</i>	<i>Agrippina</i>
<i>Durnomago</i>	leg. VII ala	<i>Novesia M. P.</i>	<i>Novesio</i> XVI.
<i>Burungo</i>	leg. V ala	<i>Calone</i>	<i>Asciburgio</i> XIII.
<i>Nevensio</i>	leg. V ala	<i>Veteribus</i>	<i>Veteribus</i> XIII.
<i>Gelduba</i>	leg. IX ala		
<i>Golone</i>	leg. IX ala		
<i>Veteris</i>	leg. XXI.		

NOVESIUM primus auctorum memorat Tacitus historiar. lib. IV, sub exitum Neronis, in rebellionem Batavorum. *Ingressis Novesium Tertiadecima legio conjungitur. & paullo post: Impedimenta legionum cum imbelli turbâ Novesium missa. & mox: Civilis Vetera circumfedit. Vocula Geldubam, atque inde Novesium concessit. & infra: Vocula Novesium concedit. & postea: Legiones à Novesio Bonnâque in Treveros traductæ. & iterum: Mox in castra reversus, palantes captarum apud Novesium Bonnâque legionum manipulos videt.* Ex quibus omnibus locis satis adparet, apud Antoninum quoque pro *Novesia*, & *Nevensio*, legendum omnino esse *Novesio*, quemadmodum in tabulâ. Marcellinus tamen, lib. XVIII, habet *Nivesium*, & Gregorius Turonensis, lib. 11, cap. IX, *Nivissium*, per *i*, quemadmodum Aufo-

Aufonius *Nivomagum* apud Mosellam. Idem esse, quod nunc vulgari vocabulo dicitur *Neus*, & nunc etiam, ut olim, variantibus dialectis, *Nūs*, & *Nuys*, vocabulum juxta ac situs indicant. Apud Ptolemæum idem locus est *Novaiou*. quod satis imperitè interpretes Latinis literis scribunt *Nuesum*, pro *Novesium*; ut jam antea notatum ad *Aventicum* Helvetiorum, *Argentovariam* Triboccorum, & *Noviomagum* Nemetum. Sed Ptolemæus ingenti errore (ni libroriorum eum esse suspiceris) *Novesium* suum procul à Rheni etiam ulteriore ripâ locavit in Germaniâ, eodem ferme situ, quo *Aliso* fuit castellum, haud procul Luppiae amnis fonte; quod ille nomine *Αλζοῦ* in Rheni ripâ posuit, ex adverso Agrippinensis Coloniae. Nec est, quòd quidam ex tam diverso situ opinantur, aliud hoc esse *Novesium*, atque diversum à Taciti aliorumque *Novesio* Cisrhenano. Sic quidpe Ptolemæus *Mediolanum* quoque, & *Tenderium*, ultra Rhenum relegavit; quæ & ipsa in Galliâ fuere, inter Rhenum ac Mosam, ut suo loco ostenderetur. Ceterum fuisse *Novesium* hoc, unum è l. amplius Drusi castellis, haud dubium est: quando jam Neronis tempore adeoque Augusti ævo tam celebris fuit locus. Ammianus equidem, libro prædicto, inter civitates id Juliani tempore computat. *Civitates*, inquit, *occupate sunt VII: Castra Herculis, Quadriburgium, Tricesima, Nivesio, Bonna, Antennacum, & Bingio.* at Gregorius Turonensis, qui post Ammianum vixit, *castellum* dumtaxat id adpellat, loco dicto: *Quintinus cum exercitu circa Nivisium castellum Rhenum transgressus.* Opida fuisse puto Juliani tempore & Nivesium, & Bingium. nam de hoc Aufonius, XIX annis post, ad Gratiani Argentariensem

20 Lupodunensemque victorias, sic in carmine de Mosellâ:

*Transferam celerem nebuloso flumine Navam
Addita miratus veteri nova mania vico.*

Porro DURNOMAGUM, & BURUNGUM, inter Coloniam & Novesium, hodiè esse vicum *Dursmagen*, & opidum *Wuringen*; nomina, ac situs in ripâ Rheni inter duas dictas urbeis, apertè indicant. quamvis malè *Durnomagus*, apud Antoninum, *Burungo* præmissus. Loco Germanorum W, Romanos plerumque usurpasse B, jam antea nobis notatum est. Hæc etiam castella haud dubiè à Druso erecta.

Ultimus in Vbiorum ripâ fuit locus, Tacito, Antoninoque, dictis locis, & Plinio, lib. XIX, cap. v, memoratus, nomine GELDUBA. Plinius: *Inter medica dicendum sfer: & ipsum Tiberius princeps nobilitavit; flagitans omnibus annis à Germaniâ.* Gelduba appellatur castellum Rheno impostum; ubi generositas præcipua. Fallitur igitur quamvehementissimè Divæus, qui id interpretatur opidum nunc *Gelre*, caput Geldriæ. fallitur item Bruno, qui vult esse vicum *Gelen*, millibus passuum IV, in occidentem versùs, à Novesio distitum. Dicitur autem hodièque *Geldub*, & contractè *Gelb*, exiguus in Rheni ripâ vicus, IX mill. pass. infra Novesium, duobus millibus paullo amplius supra opidum *Ordingen* situs. Et huc rectè quadrat iter Antonini: item historia Taciti; qui *Voculam*, Romani exercitus ducem, à Veteribus ait *Geldubam*, atque inde *Novesium* concessisse. item, *Civilem Vetera circumfessisse: & hinc Geldubam cepisse: moxque, haud procul Novesio, equestri prælio prosperè certavisse.* Drusi opus fuisse *Geldubam*, in l. amplius illis castellis conditum, dubitare non licet, quando jam 40 Tiberii tempore fuit castellum. Tacitus, dicto libro, de Batavorum, sub Neronis excessum, rebellionem narrans: *Cohortes Geldubam perrexere; manentibus, ut fuerant, castris, que relictorum illic militum præsidio tenebantur.* De eodem loco loqui eum opinor annali I, ubi seditionem legionum inferioris Germaniæ memorat. *Inferioris exercitus miles in rabiem prolapsus est: orto ab Vndevicefimanis Quintanisque initio; & tractis Primâ quoque ac Vicefimanâ legionibus. nam iisdem æstivis in finibus Vbiorum habebantur.* & paullo post: *Primam & Vicefimanam legiones Caccina legatus in civitatem Vbiorum reduxit.* Nempe à finibus Vbiorum, in quibus erat *Gelduba*, in mediam reduxit civitatem, ad *Aram Vbiorum*. reliquæ duæ legiones, ab iisdem finibus, in Gugernos ad *Vetera* reductæ; ut supra ostensum. Idem auctor dicto libro historiæ. IV: *Ingressis Novesium Tertiadecima legio conjungitur. Additus Vocula,* 50 *in partem curarum, Herennius Gallus, legatus. Nec ausi ad hostem pergere ad Vetera; loco, cui Gelduba nomen est, castra fecere. Ibi struendâ acie, maniendo, vallandoque, & ceteris belli medicamentis militem firmabant. utque prædâ ad virtutem incenderetur; in proximos Gugernorum pagos, qui societatem Civis accèperant, ductus à Voculâ exercitus.*

Aliud iter, per Vbiorum agros, est in itinerariis ab *Atuâca* Tunctorum ad Coloniam *Agrippinam*, hujusmodi:

Antonino;		Antonino;		Tabulæ;
<i>Aduagum Tongrorum</i>		<i>Coriovallum</i>		<i>Atuaca</i>
<i>Coriovallum</i>	XVI.	<i>Iuliacum</i>	XII.	<i>Cortovallio</i>
<i>Iuliacum</i>	XXIII.	<i>Tiberiacum</i>	VIII.	<i>Iuliaco</i>
<i>Colonia</i>	XVIII.	<i>Col. Agrippina</i>	X.	<i>Agrippina</i>

Aduacam Tongrorum hodiè esse opidum *Tongerem*, supra pluribus demonstravi argumentis. Ab hoc rectâ viâ agitur iter ad Coloniam Agrippinensem, primùm per opidum *Falckenburg*; quod *Coriovallum* esse, supra dixi; dein per opidum *Julich*: quod esse *JULIACUM*, itineris tractus, simulque nomen produunt. Numeri millium ferè ubique sunt corrupti, 10 quidpe ab *Atuacâ* ad *Coriovallum*, millia sunt XVII; & hinc *Iuliacum* XXIII: à *Juliaco* porrò ad *Coloniam*, XXIV. unde utrobique alterum x vitiatum puto in v, scriptumque fuisse XXIII. Romanum habuisse conditorem *Iuliacum*, nomen haud dubiè arguit. ac fortè *Juliam Agrippinam*, Germanici filiam, Claudii uxorem, Neronis matrem, in *Vbiorum* opido, quæ postea *Colonia Agrippinensis* dicta, genitam.

TIBERIACUM hodiè esse *Berchem* opidum, itineris ductus, & nomen, simulque intervalla docent. nam ut inter *Iuliacum* ac *Tiberiacum*, majus habet intervallum Antoninus, quàm inter *Tiberiacum* & *Coloniam*; sic inter *Julich* & *Berchem* sunt millia XI, & hinc *Coloniam* XIII. Nomen Latinum è Germanico esse fectum, non verò Germanicum è Latino vitiatum: situs opidi ad montem, sive collem, ferè pervaderet. *berg* quidpe, & 20 *berch*, Germanis est idem, quod Latinis *mons* & *collis*.

Aliud porrò iter per *Vbiorum* fincis, à *Trevirorum* Augustâ ad *Agrippinensem* coloniam, in iisdem itinerariis describitur hoc modo:

Antonino:		Tabulæ:	
<i>A Triveris</i>		<i>Aug. Trevirorum</i>	
<i>Beda vicus</i>	XII.	<i>Beda</i>	XII.
<i>Anfana vicus</i>	VIII.	<i>Anfana</i>	XII.
<i>Egorigio vicus</i>	XII.	<i>Icorigium</i>	XII.
<i>Marcomago vicus</i>	XXVIII.	<i>Marcomago</i>	VIII.
<i>Belgica</i>	VIII.	.....	X.
<i>Tolpia vicus Superiorum</i>	X.	<i>Agrippina</i>	VI.
<i>Agrippina civitas</i>	XVI.		

Bedam, *Anfanam*, & *Ecorigium*, ad *Treviros* pertinere, supra ostensum est. *Bedam* esse hodiè *Bidburg* opidum, & *Icorigium*, *Ruit* vicum, ibidem dictum est. Rectissimâ igitur ferè lineâ, per dicta opida, ab Augustâ *Trevirorum* ductâ, sequitur ab vico *Ruit*, post XXVIII millia passuum, opidum nunc *Düren*, *Roræ* amni impositum. quod veterem esse vicum *MARCOMAGUM*, tractus itineris & locorum intervallum ostendunt. sed & nomen in eo opido antiquum exstat. nam *Tacito*, *historiar.* IV, idem vicus dicitur *MARCODURUS*. *Acta*, inquit, *utrobique præda. infestius in Vbiis; quod gens Germanica originis, ejuratâ patriâ, Romanorum nomine Agrippinenses vocarentur. Cæsa cohortes eorum, in vico Marcoduro incuriosus agentes, quia procul ripâ aberant.* Scilicet jam antea, lib. I, cap. VII, docui, duo ista vocabula, *magen* & *duren*, unam eandemque præfiscis *Celtis* significasse rem, nempe *fluminis trajectum*. ideòque heic in uno eodemque vico, *Roræ* amni imposito, promiscuè id usurpatum videmus. In tabulâ voci *Marcomago* addenda erant XX millia, uti forent in universum XXVIII; quemadmodum apud Antoninum. sine voce *vicus*, rectè etiam dici idem vocabulum neutro genere, *MARCODURUM*, & *MARCOMAGUM*, supra, dicto lib. I, cap. VII, docui.

Ceterum ab opido *Düren* ad *Coloniam Agrippinensem* quum sint rectissimâ viâ millia passuum XXI certum est, iter illud Antonini à *Marcomago* ad *Coloniam*, quo XXXIV numerantur millia, per ambages fuisse actum. *Tolpia* haud dubiè vox est corrupta à vocabulo *Tolpiaco*; quod *Tacito*, in dicto libro, dicitur *Tolbiacum*. Ea memorans, quæ post pugnam apud *Coloniam Treverorum*, quâ *Cerialis* vicit *Civilem*, facta sunt; *Nec in longum*, inquit, *quies militi data. orabant auxilium Agrippinenses; offerebantque uxorem ac sororem Civilem, & filiam Classici, relicta sibi pignora societatis. Atque interim dispersos in domibus Germanos trucidaverant. unde metus, & justa preces invocantium, antequàm hostes, reparatis viribus, ad spem vel ad ultionem accingerentur. namque & Civilem illuc intenderat: non invalidus, flagrantissimâ cohortium suarum integrâ, & à *Chaucis Frisijque* compositâ. *Tolbiaci, in finibus**

finibus Agrippinensium, agebat. Sed tristis nuntius avertit, deletam cohortem dolo Agrippinensium: qui largis epulis vinoque sopitos Germanos, clausis foribus, igne injecto cremavere. Vulgò ex hoc loco creditur, cohortem è Chaucis Frisiique compositam, Colonia Agrippinensium fuisse crematam: nuntiumque ejus rei accepisse Civilem Tolbiaci. sed falsà hæc est, licet doctissimorum virorum, opinio. quidpe primò, dementium fuisset hominum plùs quàm temerarium periculosumque consilium, urbis ædificia, per quæ cohors integra dispersa erat, incendere: quum omnis urbis multitudo faciliùs tutiùsque ferro eam necare potuisset. tum, si cohortem Agrippinenses, unà cum domibus, in urbe suà cremavissent, certè Germani isti alii, aut auxilium cohorti tulissent, aut pugnà salutem sibi quærivissent.

10 quod si verò uno eodemque loco ac tempore nocturno, & hi trucidati, & illi cremati fuissent; Tacitus alterum factum ab altero narratione non sejunxisset: quâ re omnino diversorum locorum diversa facta, quàm manifestissimè prodit. Sed jam inde ab initio sociatæ rebellionis Agrippinenses sibi caverant, ne militem Civilem intra sua mœnia reciperent. sic quidpe eodem libro auctor antea: *Vectigal & onera commerciorum resolvimus. sint transitus incusforditi; sed diurni, & inermes: donec nova & recentia jura in vetustatem consuetudine vertantur.* Sic igitur illa, de cohorte & Tolbiaco vico, lego atque distingvo: *Civilis illuc intenderat; non invalidus, flagrantissimâ cohortium suarum integrâ: quæ è Chaucis Frisiique composita, Tolbiaci, in finibus Agrippinensium, agebat. sed tristis nuntius, & cetera, quæ sequuntur.* Vicus hic **TOLBIACUS**, sive **TOLPIACUS**, seu opidum Gregorii Turonensis, lib. II, 20 cap. xxxvii, item lib. III, cap. viii, **TULBIACUM**, & Reginoni **TULPIACUM**, hodiè est opidum, vetus vocabulum, licet paullùm vitiatum, retinens, vulgò *Zulich*, quasi *Zulpich* dictum. Ceterùm voce illâ *Supenorum*, apud Antoninum huic vico additâ, quid faciam, omnino nescio, nisi uti prorsus omnem ex itinerario ejus ejiciam. nam quòd quidam heic legendum arbitrantur *Gugernorum*; quasi hujus gentis fuerit vicus: id planè falsum est. quidpe quum proximi ab *Vbii* Gugernorum pagi inceperint ab Geldubâ versùs Vetera, ut jam antè ostensum; quumque Marcodurum opidum vicus tunc fuerit *Vbiorum*; Gugerni nullo prorsus pacto ad opidum *Zulich*, supra Marcodurum, proferri possunt: præsertim, quum citra Marcodurum & Roram amnem, ad Mosam usque, fuerint *Sunici*; ut infrâ certis probabitur argumentis. Ego aliquamdiu existimavi, legendum esse *Sunicorum*; quia horum fuerit Tolbiacum. Sed animadverti tandem, in *Vbiorum* finibus disertè id recenseri à Tacito. Atque in horum finibus fuisse, vel ex eo maximè pater, quòd dolo deletam cohortem Tacitus tradit. nam Agrippinenses, seu *Vbii*, in quorum finibus Tolbiacum, per dolum Chaucos Frisiosque Germanos ad largas epulas vocaverant, vinoque copiosè præbito sopiverant; dein dormientibus foreis occluserunt; igneque ædificiis injecto, inclusos cremavere. quæ omnia facilia factu *Vbii* in sui agri vico erant. extra fines suos, in *Sunicorum* agro, tantas præbere universæ Germanorum cohorti epulas, ut alieni alienis, in alieno, Civileisque partibus tunc maximè faventi solo, sine apertâ fraudis dolique suspicione, haud poterant. Atque hinc etiam postea scribendum apud Antoninum putavi, *Tolpiaco vicus Vbiorum*. sed cur hunc potissimum vicum ipsius gentis vocabulo, ceu singularem atque eximium notaret, quum neque Marcomago, æquè *Vbiorum* vico, id fecerit, neque alii usquam? Proinde, ut antè, nunc etiam judico, vocem hanc omnino esse adulterinam, ab imperito aliquo glossatore adscriptam.

30 Ceterùm à *Zulich* millia sunt omnino x ad opidum usque *Düren*. unde liquidò pater, iter illud à Marcomago ad Tolpiacum per Belgicam à rectâ viâ fuisse deflexum. **BELGICAM** hodiè esse vicum *Balchhusen*, nomen indicat, simulque locorum intervalla; scilicet si in suum quodque ordinem redigas. nam à *Düren* ad *Balchhusen* millia sunt x; & inde ad *Zulich* viii. hinc verò ad Colonia Agrippinensium xvii. In tabulâ spatium est nomine vacuum, inter Marcomagum & Agrippinam. in quod ego restituo ex Antonino vocabulum *Tolpiaco*. huc namque à Marcomago esse x millia, jam antea dixi. Adde hinc

40 v r illis millibus, quæ Agrippinæ adscripta, alia x: ut sint in universum xvi; quemadmodum apud Antoninum.

Aliud denique iter, per *Vbiorum* fines, à Mosellæ Confluentibus ad Agrippinam, sic describitur in tabulâ:

<i>Confluentes</i>	
<i>Antunnaco</i>	viii.
<i>Rigomagus</i>	viii.
<i>Bonne</i>	viii.
<i>Agrippina</i>	xi.

Mm

Rigo-

RIGOMAGUS sine controversiâ est hodiè vicus in Rheni ripâ, vulgari vocabulo *Rimagen*. nam & vocabulum convenit, & numerus VIII millium, quæ hinc Bonnam usque numerantur. A Confluentibus rectè equidem notantur millia IX ad Antennacum. at hinc Rigomagum usque censenda erant millia XI. ac facili quidem lapsu, ex archetypo in transcriptione fieri potuit IX pro XI.

Hæc igitur de Vbiis, è Germaniâ in Galliam transgressis.

C A P. XVIII.

De GUGERNIS; qui antea trans Rhenum fuere SICAMBRI.

10

GUGERNOS à septemtrionibus Vbiis fuisse conterminos, jam antè ex Taciti historiæ lib. IV ostensum est. Terminabantur igitur ab oriente, ut antè Menapii, Rheno flumine. à meridie iisdem finibus, quibus Vbi ab septemtrionibus, ab occidente Mosâ amne; quo ab Menapiis submovebantur. Auctor noster dicto libro, de Civile, Vetera in Gugernis circumfidente: *At Civilem immensum universa Germania extollebat; societate nobilissimis obsidum firmatâ. Ille, ut cuique proximum, vastari Vbios, Trevirosque, & aliâ manu Mosam amnem transire jubet, ut Menapios, & Morinos, & extrema Galliarum quaterent.* A septemtrionibus eodem limite, quo antè Menapii, à Batavis dirimebantur. Plinius lib. IV, cap. XVI: *Rhenum autem accolentes Germania gentium in eadem provinciâ Belgicâ, Nemetes, Triboci, Vangiones: hinc Vbi, Colonia Agrippinensis, Gugerni, Batavi.* Tacitus item, libro prædicto, Voculam tradit, ut antè relatum, è Geldubensibus castris duxisse exercitum, prædandi causâ, in proximos Gugernorum pagos, qui societatem Civilis acceperant. Scilicet omnes Gugernorum pagi, inter Vbios & Batavos firi, societatem Civilis, Batavorum ducis, acceperant. Hinc infra, historiæ lib. V; *Civilis hanc porrecto agmine, sed cuneis astitit. Batavi Gugernique in dextro: læva, ac propiora fluminis, Transrhenani tenuere.* Regiones dictis finibus continentur nunc istæ: Clivientis ducatus magni ducatu opidum *Brügge*. Ceterò Gugernorum soli ex antiquis auctoribus meminere, quos modò citavi, Plinius atque Tacitus. Apud hunc, in IV historiæ, *Gugerni* leguntur in omnibus exemplaribus. historiæ autem V, bis eadem gens memoratur *Gugerni*; idque constanter in omnibus exemplaribus. Quæ variatio sive ipsius fuerit auctoris, exiguum atque leve ad finem literarum discrimen parvi ducentis; seu ab imprudentibus librariis postmodum commissa; eandem sanè gentem fuisse, ex historiæ contextu satis apertè ac dilucidè perspicitur. Plinii certè exemplaria cuncta habent *Gugerni*. Ex primâ hujus vocabuli syllabâ, Rhenanus, Divæus, Ortellius, & alii, gentem interpretati sunt *Iuliacensis*: qui Germanis vitiosè vulgò scribuntur *Güllicher*, pro *Iüllicher*. quàm feliciter illi, patuit hæctenus ex gravissimorum auctorum testimoniis. An non verò multo major fuerit similitudo, inter *Gelren*, & *Gugerni*, si primam in hoc syllabam demas, quàm inter *Iüllicher* & *Gugerni*? Pro *Gelris* certè facit, quòd caput hujus gentis opidum *Gelre*, in mediis ferè Gugernorum finibus situm. Romani autem Germanica vocabula, malè percepta, suo ori accommodantes, quàm mirificè ac miserè detorserint, quis historiæ peritus ignorat? Est hodiè opidum, XII millibus passuum infra opidum *Gelre*, ad eundem amnem Nerisium situm, nomine *Goch*. ambobus his nominibus in unum compositis si facias *Gochgelren*; habebis propemodum integrum illud vocabulum Latinum *Gugerni*, quasi *Gugelri*, mutatis liquidis. sic namque in Helvetiis quoque dicti fuere iisdem Romanis *Tugeni*, mutatâ liquidâ, pro *Tugeri*, qui sibi ipsi Celticâ lingvâ erant *thi Züger*. Atque hæc de finibus ac nomine Gugernorum.

De origine eorum, atque unde in hos Menapiorum finis pervenerint, obscurior est quæstio. Cæsar nomen eorum in commentariis suis haud refert. Scilicet, quia ejus ævo nulli dum fuerunt. quòd si fuissent; certè Vlipetes ac Tencteri, de quibus supra dictum, trajecto Rheno, in horum finis prius intrassent, quàm in Menapiorum agros transissent. At Menapios non modò usque Rhenum, sed ultra etiam, agrorum partem habuisse, ibidem expositum est. Itaque Gugernos Plinii Tacitique, post Cæsar's tempora, in Menapiorum agrorum partem, intra Rhenum Mosamque amnes conclusam, successisse certum est. Sed age; quando, unde, & quomodò? Svetonius de Octavio Augusto: *Coërcuit & Dacorum incursions, tribus eorum ducibus, cum magnâ copiâ, cæcis: Germanosque ultra Albim summovit. ex quibus SVEVOS ac SICAMBROS, dedenteis se, traduxit*